

BÁRÁNYOK KAPUJÁBAN

(Regényrészlet)

MESZÖLY MIKLÓS

A második őrség idejéig vártam Kedmahra otthon, aztán bementem a templomi rendőrség szállására.

Tohu ébren volt még, amikor lebotorkáltam a tetőről és hátramentem az állatokhoz; és éppen neki is szántam ezt a kis kiterőt, azt akartam, hogy megnyugodjon. De ugyanakkor a botom is a kezemben volt már, útra készen. Néhány tyúk, talán az erős holdfénytől, álmatlanul, álldogált a ketrec előtt. A forma kedvéért bedobtam nekik egy kis magot a kerítésre akasztott zsákból, aztán még egy marokkal, — mint aki rendet hagy maga után, mielőtt behúzza az ajtót. Tohu combjáig föltekert fehér alsóban csoszogott felém, mezítláb.

— Már megint éjszaka?

— Csak nem sajnálsz tőlük?

— Amióta nincs itthon az asszony, én is többet babrálok velük — mondta és leguggolt a kerítés mellé. — Te miért?

Az asszony ötödik hete volt távol, a nagyobbik lányához ment látogatába, le délre. Azóta Támár a mindenesünk. Most aludt, azt hiszem, bár a kamra ablaka, ahová szeretett nyáron behúzódni, csukva volt; pedig ha aludni készült, mindig félrehúzta a deszkatámlát. A tetőről sokszor hallom: a durva deszkaél hogyan talál bele a falba karistolt vályúba. Ma nem hallottam. Az ablak helyett a kamra ajtaja van tárva-nyitva — mint valami köldök a vemhesen kidülledő falon. Támár mindig kész rá, hogy még álmában is meghallja a szavunkat. Igyekezem egészen halkán beszélni, de az éjszaka túlságosan csendes.

— Hogyhogy én?

— Te miért?

— Nem gondolkoztam rajta.

— Te mindig gondolkozol.

— Szamár vagy. Talán mert szeretem, azért.

— Ügye!

— Szeretem elnézni, ahogy elfogadják a magot...

— Mert mindig kitalálsz valamit. Ha nem ezt, akkor valami mást.

— Halkabban, te... Fölébred.

— Én ébredtem föl, úgy kopogtál a bottal. Hová indulsz?

— Kedmah nem keresett?

— Örülj, ha nem keresnek.

— De most én keresem őt!

— Az se jó... azért keresed, mert folyton gondolkozol.

— Menj aludni, okosabban teszed.

— Hiszen azt akarnék.

— ...

— Hallod?

— ...

— Hogy száradnak a bőrök! Holnap erős nap lesz.

— Csodálkozol? Minden kiszikkad. Még a kenyér is a szádban.

— A kenyér nem.

— Jó... hát akkor a nyelved! Benned soha nincsen kétely, Tohu? Honnét szeded ezt a nagy bizalmat?

De nem válaszol; csak a bőrök. Halk pattogás hallatszik minden zugból. Az udvar földje tompán fénylik, mint az érdes márvány. Egy pillanatra megrémít, hogy ezen az érintetlen simaságon kell végigmen-nem a kapuig — pedig indulnom kell. S akkor váratlanul meghúzza a köpenyemet.

— Mutasd, hogyan etetted őket.

— Hagyj békén... Nincs jobb dolgod?

De az öregnek tetszik, hogy most vizsgáztasson.

— Mutasd csak... Először egy marékka, aztán egy másikkal — harmadszorra nem dobtál semmit, láttam. Csak úgy csináltál, üres marokkal.

— Persze, becsaptam őket. Érték én ahhoz. Nem tudtad?

— Az a baj, hogy sose beszélgettünk...

— De én téged is becsaplak, nem tudod?

— Jól van! — mondta nevetve, s ahogy guggolt, két oldalt a porban huzkodta a tenyerét.

— Támárt is becsapom, azt se tudtad?

— Jól van, mondd csak!

— A tyúkjaidat is, Tohu! — s az arcomat odatartottam az arca elé, egészen közel.

Pár méterre tőlünk, a házfal irányából, egy egér igyekezett átsurranni az udvar túlsó oldalára, de a köhögésemre hirtelen megállt. Lát-szott rajta, hogy fedezék híján a mozdulatlanságba vetette minden bi-zalmát. A különös csak az volt, hogy mi is. Én Tohu karját szorítottam meg, ő az enyémet. Gyermekkorunkban azt mondtuk volna: valaki most álmodik rosszat. Abela meg biztos nem mulasztaná el, hogy gya-nakodjék: az egér Támár szobájából szökött ki! És most mindannyiun-kat zavarba akar hozni, de főképp engem.

Nem tudom. Még soha nem jutott eszembe, hogy egészen meztelenül képzelmek el Támárt, most mindenesetre úgy tört rám ez a gondolat, mint az elmulasztott félelem csábítása.

Az egér kis idő múlva — talán, hogy próbára tegye az éberségünket — tovább futott pár lépést, aztán megint megtorpant, anélkül, hogy visszafordította volna a fejét. Nem is nézett ránk — a kiszolgáltatott-ság szemérmébe menekült újra, a mozdulatlanságba.

— Most már ne menj sehová — dörmögte Tohu. — Jobb, ha lefek-szel te is.

— Mert nem ismeresz, azért mondod.

— Mert ismerlek, azért mondom.

— Nem hagyhatom Kedmahot. Elveszítette a fejét.

— Hát, ha így veszed...

— Hogyhogy így?

— Hát, ha mindenáron... mindig...

— Hogyhogy mindig?

— Folyton.

— Úgy bánsz a szavakkal, mint a kavicsokkal! Most már tényleg jobb, ha aludni mész — és azonnal indulni akartam, de nem engedett. Mire békén hagytuk egymást a gyerekes erőszakoskodással, az egér végképp eltűnt a szemünk elől; valami lyukat találhatott, amiről el tudta hinni, hogy menedék. S akkor Tohu is egyszerre megváltozott. Egy lapos nyomtató követ húzott az ülepe alá, és sóhajtva összekulcsolta a kezét a hasán. Mintha hajnalig se akarná abbahagyni a beszélgetést.

— Mennyi csillag! — mondta; ami különben egyáltalán nem volt igaz, alig egy-kettő látszott csak az átható holdfényben. — Ha sok a csillag, kilyuggatják a bőröket. Nem hiszed?

— Nem!

— Pedig azt mondják.

— És még mit mondanak?

— Sokat.

— Tévedsz! Éppen, hogy hallgatnak... mindenki hallgat!

— Nem mindenki.

— Nagyon tudod te! Aztán a végén te is csakúgy, mint azok... És szemtől szembe semmit.

— Mert sose hallgatsz végig.

— Késő van.

— Az igaz... Mindjárt itt a második őrség ideje.

— Tohu!

— ...

— Nem akarsz velem jönni?

— Most? És ha fölébred közben?

— Pedig most elvinnélek magammal.

— Hát nem jó itt, nem érzed jól magad?

— ...

— Nincs meg mindened?

— ...

— Nem úgy van már, mint azelőtt... Mielőtt ideköltöztünk volna. Hágy éve is? Akkor még csupa gödör meg kő volt az udvar. Még karon ülő volt a lány. De most már sima! Nem lehet úgy dolgozni, hogy az ember folyton gödröket kerülgessen. Te biztos jobban tudod, hogy a pusztában milyen... de látod, azt is fölsepri az Úr mindennap. Még a szél

— Támár?

A saját hangomra rezzentem föl.

— Kint a pusztában, mondom — dörmögte. Aztán később: — De ha már család is van...

— És ha nincs?

— Én mégis úgy szeretem, ha be van kerítve... ha az ember tudja, hogy kié.

— Kicsoda?
 — Hát, az udvar...
 — Hogy ne lehessen belátni?
 — ...
 — És ha se család, se udvar? Akkor mit kerítesz be?
 — ...
 — No, beszélj!
 — Valaki mindig van.
 — Micsoda?
 — Nem tudom. De az Úr úgyse az udvarról néz be.
 — Mégis elbújnál... mint ez az egér itt! Egér vagy, Tohu! Egér!
 — Lehet. De én már láttam olyan báránybőrt, amit csillag lyuggatott ki... Pedig milyen szép bőr volt! Mégse lehetett sajnálni. Csillagra nem lehet haragudni.
 — Tohu!
 — A csillag az udvarra is benéz...
 — Szóval, nem jössz?
 — Azt hiszem, most ébredt föl — mondta, és fülelve fölpliszlantott rám.

Pár pillanatig azt hittük, hogy Támár észrevett bennünket, de csak a házfal sarkáig jött el, aztán átvágott az udvaron. Álmosan lépkedett, s valahányszor összeütődött a térde, mindig megállt, hogy megvakarja. Majdnem gyermekes volt így a rövid ingében. A szemközti kőkerítés tövénél kuporodott le, s amíg guggolt, a falat ütögette egy vesszővel. Fogalmam sincs, hogy meddig, de soká nem tarthatott. Mint mikor a madár rásiklik a vízre és fröccsentve meghorzsolja — utólag így emlékszem rá. És valószínű, hogy visszafelé se vett észre bennünket. Halk gduuu-gduuzással sétált végig az udvaron, s közben a haját rendezgette, tollászkodás helyett. Tohu meg egész idő alatt engem nézett, majdnem alázatosan. Éreztem. S csak mikor eltűnt a lány az ajtó mögött, akkor kelt fel a körül. Láttam, hogy valamit mondani akar, de végül mégse szólt semmit, s hogy leplezze a zavarát, öklét belenyomta a szűk nyakú magos zsákba, és kínálva odatolta elém.

— Dobjál nekik... most tőled várják.

— Hagyj békén! — mordultam rá. — Mit akarsz még?

S idegességemben megint nem találtam a botomat.

Alig öt ember lézengett a templomi rendőrség szállásán, de egyik se tetszett túlságosan. Amikor megérkeztem, szándékosan úgy csattogtatam a sarumát, hogy visszhangozzék — nem akartam, hogy félreértsenek. És én sem akartam félreérteni magamat... (Pedig nem tagadom, hogy Tohu megzavart, s ez az egész holdfényvel megtévesztett családiasság, ezek a kiismerhetetlen udvarok — Tohué, Abeláé, Akszáé, a centurióé! Lehet, hogy mind egyformák? Amióta itt lakom, az öreg egyszer se volt fent nálam a tetőn; azt mondja, hogy szédül. De ez csak kifogás. Lent érzi jól magát. Szívósabb, mint a gyökér. De akkor mért csinál mégis úgy, mint aki tőlem vár tanácsot? Hogy én mondjam ki helyette is? Támár más, egyedül ő tud igazán hallgatni közülünk, csak ő. Nem tudom, hogyan csinálja. Ha keres magának valami sarkot, ami

csak az övé, az ember akkor is kénytelen odanézni, ha nincs ott; és mégis úgy érzi, hogy rajtakapták. Támár annyira ártatlan, hogy hozzá képest felöltözve is szemérmetlenek vagyunk. Aztán a tojások, — ő szokta összeszedni a tojásokat. Megecsik néha, hogy közben elbáméskodik, s ilyenkor percekig ott felejt a kezét a tyúkok hasa alatt — a tyúkok meg hagyják. Legtöbbször langyosak még, amikor behozza őket. de ő éppen ezt szereti, a toll- meg testmeleget a tenyerében, a viaszos fehérségüket, ami már egy félóra múlva veszít a fényéből — ő legalábbis így hiszi. „Már nem néznek vissza”, mondta egyszer, pedig még ki sem hültek. Ma este is felhozott egyet a tetőre, és kérdezte, hogy elkészítse-e. „De hiszen meleg még”, mondtam. Úgy húzta vissza a kezét, mint akit megbüntetnek. „Azt hittem, szereted”, motyogta. „Hát persze...”, folytattam rögtön; de ez már nem volt ugyanaz, mint ami lehetett volna. S hogy kiengeszteljem, kértem, hogy maradjon velem, ne menjen vissza az udvarra. „Várjuk meg együtt, amíg kihül”, mondtam. A vacsoránál még együtt voltunk mind a hárman, de utána mindjárt visszavonult a kamraszobájába. Azóta nem is jött elő, csak most éjszaka. Ha Tohu nincs a hátam mögött, talán odamentem volna a veszőért, amit ott hagyott a földön; de zavart az öreg pillantása. „Hát ha se bot, se vessző, majd üres kézzel megyek”, gondoltam; s csak a kapuból fordultam vissza. Tohu még mindig ott állt a kerítés mellett, kezében a magos zsákkal, — de ami majdnem megingatott: Támár is előjött az indulásomra. A kamraajtóban támaszkodott, talpát a térdén pihentette, s amennyire ki tudtam venni, egy hajtincset huzkodott a fogai között.)

Az őrség szállásán alacsony kőfolyosó vezet a belső udvarig s erről a folyosóról nyílik a két őrfülke, jobbra és balra. De most mind a kettő üres volt, s csak az egyikben égett pipics. Ide ültem be, hogy kifújjam magamat, s vártam, hogy a csattogtatásnak lesz-e valami eredménye. De semmi. Mintha kiürítették volna az egész épületet, megtévesztésül. Persze, szó sem volt ilyesmiről, egyszerűen hanyagságról volt szó. Nekem meg kapóra jött, hogy Kedmah engedetlenségére valami más magyarázatot is próbáljak keresni — hogy nemcsak ő tévedt meg. Menteni akartam? Fölmenteni? De milyen áron? — Hogy a többiek is? Kedmah magatartása megbocsáthatóbb, ha másokat is sikerül valamin rajtakapnom, hanyagságon, fegyelmezetlenségen, jelentéktelen mulasztáson? Ha dől a torony — dőljön egészen? S ugyanakkor ez az ostoba csattogás... Vártam a visszhangot, a választ, a futva közeledő lépéseket a kőfolyosón, Kóré nyílt és kemény arcát, és az egyszerű, beismerő magyarázatot — „Uram, erősen sütött a hold, elaludtunk kint az udvaron, nem hallottuk, hogy valaki bejött” —, ha ezt mondja, erre van válaszom és gyakorlatom; így szoktam meg. Így a büntetés is értelmes lehet és pontos. Ehelyett minden süket és ferde. Kedmah. S még a megbocsátás számára sincs rés. Mintha kövön kaparnék körömmel. És még én megyek elébe! Ülök egy őrfülkében, és azzal töltöm az időmet, hogy egy sorsára hagyott, gazdátlan pipicset bámulok...

De mi történik, ha esetleg mégse — ha nem hanyagság, hanem megtévesztés?

Az alkalom mindenesetre csábító, hogy elképzeljek valamit, amihez annak idején semmi közöm nem volt. Zimri, az őrség előző parancsnoka, egyszer csakugyan kapott parancsot rá — pontosan nem lehet tudni, kitől —, hogy az épület egyik napról a másikra üríttesse ki. Állítólag megtévesztésül. Ez öt éve történt, az áruló rabbi elfogatása előtti nyáron. Egyesek azt hiszik, hogy az ügybe én is be voltam avatva, de ez hazugság. Ez volt az első pünkösöd, amit nem töltöttem Jerusalamjában, Lyddában feküdtem betegen. És akkor került sor rá. Rabbi Abjatár szerint túlkapásról volt szó — s még jól emlékszem a pontoskodó, fárasztó érvelésére; de most a szokásoson is túltett. Olyan körülmények között szólt hozzá az ügyszó, hogy sikerült újra bizonytalanságot teremtenie bennem — s a végén mintha ő is belebonyolódott volna, mint aki maga is érzi, hogy többet mondott a kelleténél. És egyáltalán nem mutatta, hogy érdeklődik a válaszom. Pedig akkor már órák óta sétáltunk a Kedron völgyében, a bástyák alatt, és kerülgettük a szeméttel tele ürülékhalmozásokat — lüktető pázsitként bozsgáltak rajtuk a zöld hátú legyek. De ez is csak olyan megtévesztés. Aztán váratlanul magamra hagyott, azt mondta, sürgős dolga van, de nem említette, hogy mi. Azt hiszem, épp egy olyan nap volt, amikor A. várta kihallgatására.

Különben Zimrit személyesen is ismerte, és nem volt róla rossz véleményem. Mégis azzal kezdte, hogy ha az intézkedés hasznosnak bizonyult is, ez még nem menti feltétlenül a túlkapást. A túlkapás — fejtegette — bizalmatlanság a Törvénnyel szemben, s kérdés, hogy a bizalmatlanság nem veszélyesebb-e, mint a szembe fordulás. A bizalmatlanság már csak azért sem lehet egyértelmű, mivel ő maga bizalmatlan. A Törvény viszont a megtévesztett egyértelműség. Mondhatjuk hát, hogy a bizalmatlanság a Törvényt csúfolja meg? A bűn és vétés — a szembe fordulás — mindig nyílt és őszinte, nem egyéb, mint bűn és vétés. A bizalmatlanság azonban akkor is kénytelen kétértelmű lenni, ha buzgó. Vagyis, ha túlkapás. Buzgón leplezi le a bűnt, és nem veszi észre, hogy közben cáfolja is a saját igazságát, — mint az egyszeri vak gazda, aki egy idegent, egy hiteltlent akart megkínálni a szent páska-ételtől, az ünnepre nevelt egyéves, hibátlan, hím bárány húsából, amelyet szent szabályok betartásával öltek le két este között, már nem délután, de még naplamente előtt, anélkül, hogy a csontját megtörték, a házból kivitték, hogy másnapra eltették volna... S most egy hitetlen egyen ebből a húsból? Nem ellentmondás ez? Több. Ha a vak bizalom durván rövidlító — vajon a túlkapás, a Törvényt féltő bizalmatlanság azt hiszi, hogy messzebbre lát? A Törvényénél? Nem az valószínű inkább, hogy mind a kettő a saját igazságát szolgáltatja ki? Úgy tesznek, mintha akkor is a Törvény szolgájának érezhetnék magukat, mikor a maguk módján éppen cáfolják és szembe fordulnak vele. Így viszont a bűnös is joggal gondolhatja, hogy a Törvény és igazság legalább annyira az ő oldalán is áll! Azt jelentené ez, hogy a képtelenség nem annyira a bűnben van, mint inkább a túlkapásban? — kérdezte Rabbi Abjatár, s ettől kezdve olyan nyugtalan lett a beszéde, hogy alig ismertem rá. Mi képtelenebb... a hűség, ami bizalmatlansággal bizonyítja magát?... A bűn, ami nyíltabb és őszintebb, mint a buzgó hűség?... A Törvény?... Vagy tegyük fel, hogy a Törvény is olyan, mint a vak gazda? — övé a szent bárány, de attól azért még nem

lesz maga is azzá... De vajon a Törvény se lehet a maga báránnyává? ... Lehetséges, hogy a túlkapás bizalmatlansága egyáltalán nem is érinti azt, ami a Törvény mögött van, a bárányt?... Lehet, hogy csupán azt hangsúlyozza, ami érthető a Törvényből?... De akkor hogyan állítsuk, hogy ami a Törvényből érthető, valamilyen módon mégis azt fejezi ki, ami nem érthető belőle?... És ha ezt nem tudjuk biztosan, ki állíthatja, hogy a bűn és vétség csakugyan tagadja azt, ami a Törvényből nem érthető?... Ha viszont a túlkapás nem csak annyi, mint amivel hiteti magát... és menti is... vagyis figyelmeztető hangsúlyozása az érthetőnek... mi a biztosíték rá, hogy épp a kétértelműségénél fogva, anélkül, hogy tudná, nem annak az eszköze mégis, ami érthetetlen?

A bárány halála érthetetlen? Érti valaki közülünk a két este között leölt állatot? Nem csak a szabályokat értjük, amelyek megmagyarázzák a bárány halálát? De ki érti közülünk a *halálát*? ... Mondhatjuk, hogy senki. Az egyetlen, amit megérthetünk, hogy a bárányt meg kell ölni. Bűn és vétség, ha elmulasztjuk megölni. A Törvény követeli... Hogy öljük meg, ami a Törvény mögött van?... Hogy cáfoljunk és bizalmatlanok legyünk?... A Törvény azért egyértelmű, mert a bizalmatlanságot magával szemben is megkívánja?... A Törvény az egyetlen igazi túlkapás, aminek nincs szüksége se fölmentésre, se feloldásra, mivel hozzá képest minden mulasztás?

Nem az szükséges tehát, hogy mindig a szóban forgót először?... Hogy nem rejtett mulasztás-e... hamis túlkapás... és minden esetben pontosan... bár a maguk módján a bűn és vétség... ez a kettő... hiába az érthetőnek figyelmeztető hangsúlyozása... és ami a két este között történik mindig, még naplemente előtt, de a Törvény mögött már érthetetlenül... vagyis ami az ő oldalukon is ott áll... éppen azért, mert kétértelmű... és ami se feloldásra, se fölmentésre... tehát a Törvény —

Nem folytatta.

Adatot, részletet úgyszólván semmit se tudtam meg Rabbi Abjatártól, legalábbis kevés újat. Séja már valamivel közlékenyebb volt (vagy tájékozottabb), de ahogy visszagondolok rá, egy idő múlva ő is furcsállni kezdte, hogy ilyen régi ügy izgat. „Mindig van újabb meg fontosabb”, mondta nevetve. Amit az épület kiürítéséről tudok, végül is innen-onnan tudom, hallomásból. Zimrit például sose láttam; de időközben át is helyezték Joppeba. Ha igaz. Jehu pedig eltűnt. Ő is az őrség egyik tagja volt, és őt szállították el olyan sürgősen a poklosok telepére, -- bár a telep lakói azt állítják, hogy csak hónapok múlva lett olyan a teste, mint a hó, a gennyes hólyagoktól. A hasonlat, a hó, az ő szavajárásuk, ugyanis azt tartják, hogy az a kegyelem, ha az egész test egyszerre lesz mindenütt fehér, csak az hoz gyógyulást. Jehunak szerintük semmi baja nem volt, mikor a telepre száműzték, közöttük betegedett meg; de aztán a felépülése után is velük maradt még, két évig. És mintha kicserélték volna közben, annyira megváltozott. Nem

volt hajlandó visszatérni a városba. Amikor híre ment a gyógyulásának, néhány régi bajtársa fölkereste, hogy rávegyék a visszatérésre — s az egészet úgy adták elő, mint Zimri személyes üzenetét. Kóré, aki akkor még beosztott volt, úgy tudja, hogy különleges engedély nélkül Zimri nem üzenhetett ilyesmit; s célzott rá, hogy a parancsnokukat akkoriban többször is behívták kihallgatásra. A bajtársak mindenesetre közvetítették az üzenetet. Ők álltak az alacsony kőfal egyik oldalán, és Jehu a falon túl. A falat széles árok választja el a poklosok viskóitól, — így csak kiabálva, mutogatva tudták közölni, hogy ha a Törvényben előírt tisztulási szertartásnak aláveti magát, a betegségéről többé nem esik szó, és ugyanazt a munkát végezheti, mint azelőtt. Jehu azonban kitartott az elhatározása mellett. S arra meg nem akadt vállalkozó, hogy bemenjenek érte, és erőszakkal vessék alá a szertartásnak. Azt viszont tagadja Kóré, hogy beszállítani csak erőszakkal tudták. Szerinte önként ment a telepre, miután belátta, hogy a haja és szakála egy ideje természetellenesen hullik, a bőre nem ok nélkül visket, és a foltossága sem egyszerűen piszok, hanem betegség. Rabbi Abjatar ezzel szemben úgy tudja, hogy alkalmaztak erőszakot. És Séja is úgy emlékszik, hogy igen. „De csak olyan formában, ami ilyen esetben megengedett”, mondta. „A nagyobb baj megelőzését nem nevezhetjük erőszaknak, még ha hasonlít is hozzá. A megelőzés annak az érdekét szolgálja, aki a bőrével gondolkodik, és esetleg erőszaknak érzi.” Jehu megbetegedését nem sokkal pünkösöd előtt fedezték fel, szinte véletlenül. Az egyik nap öt hivatalos személy érkezett az őrség szállására, és ott töltöttek egy éjszakát, mielőtt továbbindultak volna Jerikóba. Kóré ma is úgy hiszi, hogy inkább látogatás lehetett a céljuk, mint ellenőrzés, — főképp azért, mert csak egy volt közülük jerusalajimi. Látásból ismerték is, az egyik főpap unokaöccseként mutatkozott be, és a templomi kar mellett működött mint kisegítő énekmester. A másik négy látogató csupán átutazott a városon. Hajnalban, mikor már útra készülődtek, valamelyikük váratlanul megjegyzést tett Jehu hajára és combjára. Jehu éppen az udvarsarokba, a „büdösfal” mögé húzódott be, hogy a szükségét végezze; és az idegen is éppen ott állt meg. Először semmit se szólt, de látszott rajta a felindulás és rémület. Megvárta, míg Jehu előjön a fal mögül, és akkor kiáltott rá a többiek előtt. Jehu nem értette rögtön, hogy mit akarnak tőle, meg kellett ismételni. Erre kétségbeesetten levetette magát a földre, meztelenre vetkőzött és körömmel tépte a bőrét, — valószínűleg ez tette végleg gyanússá. Egy darabig próbálták csitítani, de ettől még jobban megvadult, köpdösött, a szemérmét rángatta indokolatlan bizonyítékul, és úgy rohant nekik, hogy csak botokkal tudták távol tartani maguktól. Végül otthagyták az udvaron és bevonultak tanácskozni Zimri szobájába. Aztán egy jó óra múlva valamennyien eltávoztak. A kaput azonban — a hátsó udvarkaput is — gondosan rázárták Jehura. Csak késő este tértek vissza a megfertőzött szállásra, de most már nem az őrség tagjai, hanem néhány fogolyból lett rabszolga, egy tiszt vezetésével — és ők kísérték be Jehut a telepre. Pontosán nem tudni, hogyan. Hallani olyasmit is, hogy előbb le kellett ütni, s csak mikor elveszítette az eszméletét, akkor tudták rágörgetni valami lepedőre, vigyázva, hogy a testükkel ne érintsék; az összecsomózott lepedőn meg rudat húztak át, s mint az el-

ejtett vadat, úgy vitték végig a sötét városon. Hogy ez igaz-e? Túlságosan is pontos. A pásztorok ilyen aprólékosak és alaposak, mikor a nagy fogság szenvedéseiről mesélnek, amit nem ők éltek át. Viszont van más értesülés is. A telep lakói például egyöntetűen úgy emlékeznek, hogy már messziről látni lehetett, ahogy közelednek — Jehu lépkedett elől, és egy kődobásnyira mögötte a kísérei. És hogy teljesen önként, egyetlen hang nélkül akasztotta ki a kapusorompót és akasztotta vissza a helyére. Így aztán éppen bent érte meg a pünkösdöt. Az énekmeister — mondják — a négy átutazó vendég megbízásából egy kecskebakot dobott át a sorompón Jehu részére, hogy a szokásos bűn-áldozatot ne kelljen elmulasztania. Ugyanakkor az őrség szállását teljesen kiürítették; minden égethetőt elégettek az udvaron, a lócákat, asztlalokat, fakoloncokat; az ablaklyukakat berakták kővel, a nagykaput két dorongfával betámasztották — szóval minden rést, hogy a kóbor kutyák meg macskák ne járhassanak be piszkítani, a benti veszedelmet meg ne hozhassák ki. De mindezt igyekeztek feltűnés nélkül csinálni, hogy ne okozzanak pánikot. A környékbeliek úgy tudták, hogy az őrség szállását máshová helyezték át, az Antonia-torony közelébe. Csak egyvel nem számoltak, meséli Séja, hogy ebben az évben váratlanul nagy tömegek zarándokoltak fel Jerusalamimba, s a város annyira zsúfolt lett, hogy még az utcákon, az árkokban is aludtak. Az ünnep előtti napon a kaputámasztó két dorongfa még a helyén volt, de az ünnep estéjén már csak az egyik: a kapu félszárnyát valaki kinyitotta. Mint utóbb kiderült, egy kisebb déli zarándokcsoport húzódtott be a kiürített épületbe, és sötétedés után a jerikóiak közül is hozzájuk csapódtak páran. Huszonöten lehettek összesen. Ami történt és történni akart akkor éjszaka, talán nem is annyira bonyolult, mint inkább képtelen. Mintha az egyik láncszem magát kalapálta volna bele a másikba. Az áruló rabbit akkor még nem fogták el, csak egy év múlva. A nagytanács biztosai tudtak róla, hogy a rabbi nemcsak a páska-ünnepet töltötte távol Jerusalamimtól, de a pünkösdöt is Galileában akarja kivárni. Akik összegyűltek itt az őrség szállásán, lehet, hogy szintén így tudták; de az is lehet, hogy másra voltak elkészülve. Egy biztos: az egymás iránti bizalmatlanság is nyugtalaníthatta őket, — hogy a másikkuk mit gondol. Volt közöttük egy Barkós nevű férfi, aki borbélynak mondta magát, s aki az üres, kiürített épületet fölfedezte. Az ő ajánlatára döntöttek úgy, hogy az éjszakát ott töltik. Ezt a Barkóst később külön a nagytanácson hallgatták ki (erről Séja is csak közvetve tud), és ő volt az egyetlen, akit A. közbenjárására sikerült megmenteni a procurator mérszálása elől; őt nem adták ki P. légionáriusainak. Barkós szerint elég hosszú ideig békességgel voltak, tüzet raktak a hátsó udvaron, és zsoldárokat énekeltek. Az ugyan neki is feltűnt, hogy az egyik jerikói fiatalember nem hangosan, előírás szerint énekel a többiekkel, hanem magában mondja a szöveget, — de nem jutott eszébe, hogy szóvá tegye. Meg hogy az ünnepre előírt szöveget mondja-e? Néhány délinek aztán eszébe jutott. Durván nekitámadtak, s azzal vádolták, hogy ha nem úgy énekel, ahogy kell, akkor a Törvényben is kételkedik — és ez különösen súlyos vád volt pünkösdkor, a Törvény ünnepén. Volt, aki „pogánybérenc”-et kiáltott rá, mások meg azt, hogy a hamis prófétának hisz. Így a gyanú is megoszlott, és a bizalmatlan-

ságuk is fokozódott. Barkós azt mondja, ő nem avatkozott bele a vitába; de az első vád, amelyik a rómaiakra vonatkozott, őt is meglepte: kinek az érdeke lehetett, hogy a rómaiakat is belekeverje? A fiatalember pedig — talán szorultságában — egyik vádat se tudta meggyőzően elhárítani. Olyasmit bizonygatott, hogy aki igaz próféta, az nem kerülheti el Jerusalamot, az be fog vonulni vagy most vagy később; és ezt P. sem akadályozhatja meg. Ekkor támadtak rá. Barkós annyit kérdezett csak: „Na, és mikor fog bevonulni? Meg tudnád mondani?” Mire egy másik: „P.-t meg se kérdezi, csak bevonul? Hiszen akkor ő a Király!” — amiben jó adag gúny volt, mondja Barkós, de olyan, hogy valamennyiüket megzavarta. A rómaiakat egyformán gyűlölték, ha nem merték is bevallani; s most nem tudták hirtelen, hogy ki az áruló közöttük. És egyszerre csönd lett. Azt a kis alacsony férfit nézték, aki egész idő alatt nem húzta elő a kezét a köpenye alól. Ő tette fel a kérdést. A jerikói fiatalember ekkor már reszketett; csak a hangja volt kemény: „Nem én mondom!” Barkós újra megkérdezte: „Szerinted mégis feljött az ünnepre?” — „Itt van a városban!”; kiáltott fel valaki, és térdre vetette magát. A jerikói nem válaszolt; helyette újra a kis alacsony: „P.-t el fogják tenni láb alól. Mindenki tudja”, — mire a borbély ijedt meg annyira, hogy a kapu felé kezdett húzódni. Nem számított ilyen fordulatra. Az áruló rabbi igen, az az ő ügyük — de P.? Egy pillanatig a fiatalember is tétován nézett körül, hogy mondja-e, amit gondol; pedig észrevehette már, hogy a kis alacsony nem őszinte, csak megtéveszteni akar. Aztán mégis odavágta: „A patkány nem falja fel a farkast. A patkány meg kevés a farkasnak. Amin ők osztozkodnak, azon nem érdemes osztozkodni.” És hirtelen ő is elindult a kapu felé — de közben odaugrottak eléje. Most már nyíltan, félreérthetetlenül akarták hallani, hogy a szavait hogyan érti, kire — A.-ra, K.-ra, P.-re? És sorolták. „Itt van... itt van a városban!”, kiáltott fel megint valaki, s az udvar egyszerre szűknek bizonyult. Közben szúrták le a jerikóit, lesből; amikor a hörgésére figyelmesek lettek, már ott feküdt a „büdösfal” mellett, hason. A kavarodásban nem lehetett tudni, hogy ki férközött a háta mögé. A köpenyes, alacsony férfi, akire a leginkább lehetett volna gyanakodni, épp az ellenkező irányból sietett oda, és elszóltanodva állt meg a holttest mellett. „Az előbb még igaza volt, most bebizonyította”, mondta karját széttárva. és hangosan sírni kezdett. Barkós meg felhasználta az alkalmat, hogy feltűnés nélkül újra a kapu felé hátráljon. A történetek után azt látta leghelyesebbnek, ha azonnal értesíti Kórét vagy A. poroszlóit., — de már késő volt. A kapuban egy osztag légionáriusba ütközött, akik éppen befelé igyekeztek, és ütlegelve őt is visszahajtották az udvarra. Aztán valamennyiüket az Antónia-toronyhoz kísérték, és P. utasítására a pincebörtönbe zárták. Másnap végezték ki őket, összeesküvésre való előkészület címén. Amikor Barkóst kiengedték a börtönből, a köpenyes még ott volt közöttük, s mintha a lelkiismeretén akart volna könnyíteni, az életét mesélte, s mindenáron a többieket is rá akarta venni, hogy magukról beszéljenek, — de Barkós akkor már nem volt velük.

Megtévesztés? Jehu poklosságáról a végén már nem esett szó, ez igaz; se arról, hogy az épület fertőzött; pedig később, a kivégzések után, az

épületet előírászerűen végigtisztogatták, s még üresen is állt majdnem egy évig, csak akkor költözött vissza az őrség. Ezt különben Jehuval is közölték a bajtársai, mikor fölkeresték, — hogy ugyanazon a szálláson kap beosztást, és a rangja magasabb lesz. S Jehu ezt utasította vissza.

Bevallom, engem az egész ügyből az ő sorsa izgatott legjobban, és izgat még ma is, — hogy mi lett vele? Az biztos, hogy már jó ideje nincs a telepen. Higgyem el, hogy még mindig Rómában van? S még mindig nincs döntés az ügyében? Azt beszélik. Állítólag az egyik beteg-társra vette rá a szökésre; mert akkor már csak így hagyhatta el a telepet, titokban, miután a bajtársainak nemet mondott. A betegek szerint Jehu saját maga végzett el valami tisztulási szertartást a szökés előtt; de nem a szabályosat. Kitalált helyette egy másikat. Harminc napos böjtöt tartott, zsoltókat mormogott egész nap, s meztelenre vetkőzve süttette magát a napon, nyitott szemmel. Fejébe vette, hogy ha sokáig a napba néz, jobban elfelejti, ami vele történt, s a szemén keresztül a vérét is átjárja a nap, és mindent kipusztít belőle, ami másokat megfertőzhet. És csak azután indult el Rómába, hogy egy fiatalember ügyében közbenjárjon, aki második éve raboskodott a császári városban. Jehu betegtársának a fia volt ez, és Pádoknak hívták. Az ügye még Jerusalamjában kezdődött, de végül Rómába szállították, mert római polgárnak vallotta magát (amit igazolt is), és a császár döntését kérte. A procurator meg örült, hogy megszabadul a zavaros ügytől. A vád jogi megfogalmazását annak idején Sėjára bízták, s az előadója is ő volt a nagytanácsnál.

Pádok nemsokkal az elfogatása előtt érkezett Jerusalamjimba, valahonét északról, a Taurusz hegyvidékéről, ahonnet én is származom. Hamarosan megismerkedett egy Rhodé nevű lánnyal, aki Bethániában lakott, közel Jerusalamjimhoz, s megszerették egymást, de arra már nem volt idejük, hogy menyegzőt üljenek. Közben tették meg a följelentést, és Pádokot bevádolták. Helyesebben, először nem is őt, hanem Rhodénak egy gyermekkori pajtását, Adint, és a feleségét. Adin épp akkoriban házasodott, a tengerpart mellől. A fiatalasszony jó barátnője lett Rhodénak; s amikor Rhodé Pádokkal megismerkedett, őt is a barátságukba fogadták. A bethániaiak úgy emlegették őket, mint a négy ikret. Adin feleségéről azonban egy idő múlva suttozni is kezdtek, előbb csak találgatásformán, majd egyre határozottabban, hogy ő az, aki kislánykorában egyszer már meghalt, és az áruló rabbi keltette életre, ördögi varázslattal. Ez ugyan még nem indokolta volna, hogy akár őt, akár Adint meghurcolják; de véget akartak vetni a találgatásnak. A fiatalasszonyt felvitték Jerusalamjimba, hogy ott igazolja tanúk előtt: kicsoda valójában, s a név, amit használ, nem hamis név-e. Adint pedig otthon őrizték addig, Bethániában. Itt bizonyos részletek homályosak. A datolyaszedő munkások, akik a magas fákról beláttak Adinéknak udvarába, azt mondják, hogy kora délután még látták Adint az udvarban, sőt Rhodé is ott járt nála, bár az örök nem hagyta magukra őket, végig ott voltak velük. Pádokot viszont be sem engedték. Senki se tudja, hogy Adin hogyan szökött ki a házból, mindenesetre éjszaka a jerusalamjimi úton találták meg, — vállára vetett kötéllel egy otromba nagy követ vonszolt maga után, akkorát, hogy még egy ősz-

vérnek is sok lett volna. Minden jel szerint a városba igyekezett. Amikor rátaláltak az örök, már alig volt benne élet az esztelen erőfeszítéstől; mozdulatlanul hevert a földön, hanyált. A haja megperzselődött, mikor a lobogó lámpást odatolták az arca elé, de erre sem nyitotta fel a szemét, csak egy lánynevet ismételtgetett. Nem a felesége neve volt. S hogy az otromba kövel mit akart, az sem derült ki. Ott halt meg a jerusalajimi úton. A feleségét még két nap múlva hazaengedték Bethániába, miután alaptalannak bizonyult a suttogás. Az asszony Rhodénál lakott a temetésig, és nem mozdult Adin mellől. Ő mosta le a holttestet, ő kente meg olajjal, de a golycsba burkolást már az egyik szomszéd felesége végezte el, Rhodéval. A temetés előtti éjszakán azon kapták az özvegyet, hogy a golycsba burkolt testet újra olajjal keni meg, mintha még mindig meztelen volna. S ez nemcsak oktalan buzgóság volt, hanem az előírással is ellenkezett. A fiatalasszony azonban mosolyogva védekezett, hogy Adin hálás érte, mert így hamarább tér magához a teste s attól kezdve gyakrabban mosolygott, mint beszélt. Pádokot többször is Adinnak szólította, s megígértette vele, hogy azzal a kövel támasztják be a sírt, amelyekkel Jerusalajim felé indult el éjszaka. Pádok meg is ígérte ezt, s valószínűleg így keveredett bele az ügybe. A temetést követő harmadik napon ugyanis eltűnt a sírról a kő, és a holttest is eltűnt, s ez még az eddiginél is nagyobb nyugtalanságot okozott. A kiküldött biztos, aki a helybeli templomszolga segítségével vezette a nyomozást, Pádokot találta a leggyanúsabbnak, és egy kertészt, akinél Pádok meg szokott szállni. A kertész azonban tisztázta magát; a temetés után nem tartózkodott Bethániában. Pádok ugyan nem hagyta el a falut, de tagadta, hogy bármit is csinált volna a sírral. És Rhodé ugyanígy vallott. Adin özvegyét pedig ki se tudták hallgatni, mert minden kérdésre csak énekelt — „megszállta a hét ördög”, ahogy a nyomozók megállapították. A biztos úgy foglalta össze véleményét a nagytanács előtt, hogy a tettes szándékosan vagy önkéntelen színvallással hamis látszatot igyekezett kelteni; mintha olyasmi ismétlődött volna meg, amire egyszer már kísérletet tettek az áruló rabbi halála után. *A másál** hamis és szent is lehet — jelentette ki. De ha nem elégszük meg a szóval, és mindenáron *megettörtént* példázat akar lenni, akár erőszakkal is — az a hamisnál hamisabb. Valamint a megrendezett bűn is a bírót sújtaná törvény szerint, ha akadna olyan elvetemült, aki egy ártatlan terhére megrendezné. Mindez pedig különösen alkalmas rá, hogy megtévessze a tájékozatlanokat. Pádok tagadta, hogy egyáltalán eszébe jutott ilyesmi. Mikor azt kérdezték tőle, hogy az áruló rabbi föltámadt-e, azt felelte, hogy Adin is föltámad. És végig ilyen megátalkodott volt a válaszaiban; állította, amit a Törvény sem tagad, viszont cáfolni se tudta, hogy nem ő követte el, amit elkövetetett volna. Pádok végül is egy századosnak köszönhette, hogy Rómába szállították, — véletlenül a fülébe jutott, hogy egy római polgár fölött akarnak ítélezni, s erre lépett közbe. Ennek két éve már. Azóta nincs hír róla. Él még? Szabadon bocsátották? Vagy a császár döntését várja?

A poklosok telepén, ahol később Jehu után nyomoztam, már nem tudtam találkozni Pádok apjával; időközben meghalt. Csak egy lánnyal

* Példázat; hasonlat; talány

sikerült beszélnem. Ott állt a kőfal tulsó oldalán, ő vett észre leg hamarább, mikor a mocsár mellett átvágtam feléjük. A poklosok jól ismerhetik egymást, azt hiszem. Ruhájuk se igen van, titkaik se nagyon lehetnek. A lányt még nem kezdte ki a rothadás, csak a bőre viszkethetett erősen, mert folyton fogdosta magát, s majdnem nevetett közben; de lehet, hogy csak messziről látszott úgy.

Szerinte Jehu tanúskodni ment Rómába. Mint a templomi őrség tagja, ismert valakit, aki ugyan nem vett részt a bethániai nyomozásban, de ott volt, a templomszolga temetésén. Ez a szolga nem sokkal Adin halála után akasztotta fel magát, és ugyanoda temették, ahová előzőleg Adint. „És?“, kérdeztem. „Ez mit bizonyít?“ A lány együgyűen bámult rám. „Mit bizonyít?“, ismétetem meg. „Hogy akar tanúskodni?“ A lány erre sem válaszolt. Még elég sűrű volt a haja, odahúzta az arca elé és azon keresztül lesett ki. „Mit akar bizonyítani...?“, kiáltottam, hogy jobban hallja a falon meg árkon túl. Akkor már biztos lehettem benne, hogy nem nevet. Csak állt mozdulatlanul, nem vakaródzott, én meg tehetetlenségemben leültem a földre és vártam, hogy megszólaljon. Figyeltük egymást. Aztán egyre több beteg gyűlt a lány köré, volt aki féllábon ugrálva, mások kar meg orr nélkül. De mind némán hallgattak. „Mit bizonyít...?“, motyogtam, és sötétedésig kibartottam, vártam. Ők meg néztek.

Nem tudom, mit bizonyít. A történeteknek nincs végük. Elvesznek, mint Kedmah. És mégse hagynak békén... mint a kullancs!

Elvesztegetett idő. Az ártatlanság fél-ajánlatai! A kétértelműség bölcsessége! Kezdem gyűlölni Rabbi Abjatárt.

S még csak ide se dugják a képüket... Örfülke?!

A pipics is úgy világít, hogy nincs sok köszönet benne; a lóca mögé tölték be. Kiemelem és lerakom a fülke közepére. A lóca mellett alacsony, háromlábú asztal, rajta egy hatalmas kavicskő, diótörmelék, egy vasnyelű kés. Valami édeset vághattak vele, mert a hangyák, mint a bolyh, úgy ellepték, s oda is ragadtak rá, csak még nem tudták, hogy végleg. A sarokban piszkos rongykupac, alsóruha maradéka. Nem valószínű, hogy valamit letakartak vele, de azért mégis kíváncsivá tesz, s alányúlok a késsel, hogy fölemeljem. Közben hallom meg Kóré hangját, a hátsóudvaron beszélgetnek. Visszadobom a földre a kést meg a rongyot.

- Kedmah itt van?
- Nincs, uram. Elment.
- Itt volt?
- Egy órája. Azt mondta, visszajön.
- Hová ment?
- Nem tudjuk, uram. Ötödik napja sántít.
- Mit csinál?
- Sántít.
- Az esze...!
- Pedig...
- Sof!
- Az nem ő ott.

- Ki vagy?
- Disán vagyok, uram.
- Sof nincs ma szolgálatban.
- Miért is lenne, igaz?
- Ma sose szokott...
- Senki az őrfülkében?
- De igen... Uzza.
- Félórája ülök ott, nincs a fülkében senki.
- Akkor a másikban... szemben.
- Csak úgy lámpa nélkül, sötétben?
- Biztos kifogyott az olaj.
- Nagyon jó. És te... te mit csinálsz itt a földön? Résin, te vagy az?
- Igen, ő...

Ott állnak mind a „büdösfal” mellett, Résin a földön gubbaszt, és hasára szorítja a kezét, őt nézik. Sötét van, a holdfény felezi az udvart. Kóré leguggol, kezével fölnyomja Résin állát, elengedi, Résin feje megint lebukik.

- Valamit evett...
- Talán ivott!
- Evett uram. Hányt is.
- Meg vizket neki...
- Mit gondoltok, mitől? Résin... Disán... Kóré... (hangosabban) Uzza! Mit gondoltok? Az ember mitől...? Sof!
- Sof nincs itt...

— Akkor ő nem hallja... Ma vagyok harminckét éves, tudjátok? Nem így képzeltem veletek... De hogy jobb hely ne legyen, csak ez a fal itt! Mindegy, most már maradjatok. Disán, te is! Kóré! Hová sompolyogtok?

- Itt vagyunk, uram.
- Mit ettél, Résin?
- Fekete füvet...
- Mért ettél fekete füvet?
- Egy hebroni pásztor mondta, hogy elmulasztja a vizketést.
- Butaság, a hebroniak megbízhatatlanok. Még ahhoz sincs szemük, hogy egy rókát észrevegyenek. A kutyák ott ugathatnak a fülükbe...
- Uram...
- Figyeljetek rám. Ma éjszaka... Sof emlékszik rá...
- Sof nincs itt, uram.

— Egyszer Guveirben el akart venni két gyerektől egy ezüst dénárt... gyanakodott, hogy nem az övék. Hát ezt nem — ilyet soha! A mértéket, Kóré... mindig a mértéket! S csak ha az Úr is...

- Értem, uram...
- Aki nem lát, mint a pásztoraid — mit csinálsz velük? Egyszer úgyis az utadba kerül... az arcuk vörös lesz a szégyentől, ha meglátnak... egyszer utoléri őket... — Disán, hová mész?
- Csak Résinnek segítek... lóg a feje.
- Szép kis éjszaka. Tulajdonképpen mért engedelmeskedtek nekem? Nem én vagyok a fölöttesetek.
- Az igaz...
- Tisztelünk, uram.

-- Egy fölöttesünk van, az Úr. És Ő közös...

— Nagyon könnyen osztogatod, Résin!

— Nem úgy értette ő...

— Hát hogyan?

— Hogy a miénk.

— Az Úr?

— Résin... ne tartsd vissza!

— Harminckét év... az sok szerintetek? Mit tudjátok! Disán, te mennyi vagy? Huszonhárom? Két éve Názáreten jöttem át — figyelj csak! — akkor jártam ott először életemben... de majdnem sok volt.. túlzás... Mindenki szőlővel futtatja be a házát... s a kertek! Hogy még édesebb legyen? A kútnál megismertem egy embert, azt mondják, annak a rabbinak a rokona... valami Konon. Hallottátok a nevét? Egyszer megkérdeztem tőle — itt mindig így fúj a szél? Azt mondta, hogy igen. De langyos szél nem olyan, amilyet mi megszoktunk. Aztán megmutatta a házát... az is csupa szőlő... fügefakert... Hogy szép? Persze, hogy szép. Beleragadsz, mint a mézbe. Nincs bennük mérték-tartás. És mégis biztosabbak a dolgukban, mint ti... Kóré! Hallod? Meg se fordult a fejükben, hogy bizalmatlanok legyenek... Aztán az Esdralon völgye! Meg a fennsík a falu fölött... Ott álltam. És ott is az a szégyentelen szél... Hiszitek? Még az asszonyaik is szebbek...

— Biztos a langyos széltől...

— Ahol éri őket!

— Meg ahol nem éri...

— Még a nap se?

— Disán!

— Hát a kútnál...

— Most már maradj veszteg!

— Aztán le délre, a Gilboa hegy gerincén... egész odáig elláttam! Mint valami kapun visszafelé... Vagy mégse? Nincs visszafelé. A föld nem öregszik... A nap ugyanaz, az árnyékok, az utakon a kőmorzsa-lék, a marhacsapások, az állatok bögése... Tudjátok ki halt meg ott?

— ...

— Melyik nagy király?

— ...

-- Kórén, ne nyeld le!

— Saul.

— Kicsoda, Résin?

— Saul.

-- Mondd te is, Disán!

— Saul.

— És?

— Nem tudom, mit akarsz, uram...

— Csak azt, hogy még egy király se teheti meg... Ha parancsot kap az Égtől, hogy verje meg Amáleket, és ölje meg a férfiakat, aszszonyokat, gyermekeket, csecsszopókat, ökröket, juhokat, tevéket, szamarakat — nem kegyelmezhet meg a prédának! Még egy király se... És Saul megkegyelmezett! Az Úr meg végzett vele... Azt hiszitek, nem hasogatta a fülét a barmok bögése, akiket engedetlenségéből életben hagyott? Azt hiszitek, el tudott bújni az üvöltésük elől? A parancs sem öregszik, Kóré.

— Nem...

Majdnem bambán néznek rám. Az udvarkapuban ott áll Uzza is, de nem jön közelebb. Lehet, hogy túl sokat beszéltem? Többet, mint szabadna...? De más az, ha én mondom! A centurió még nem tudja, hogy mit akar — Rabbi Abjatár már nem... Mint a csápja vesztett bogár... csak körbe! Uram, vezess ki...!

— Majdnem bambán néznek rám. Azt hiszem, semmit sem értenek az egészből, egy szót se.

— Pihened kellene, uram — mondják.

— Ne kísérjünk haza?

— Kedmah, úgy látszik, nem jön — mormogja Kóré. — Talán holnap?

Résin most kezd csuklani. Fejét öklendezve lógatja a földre, s ahogy előrehajol, nyakáról hátracsúszik az ing. A gerince, mint a megcsavart kötél, csigolyánként dudorodik fel a bőre alatt, s szinte világít a verejtéktől; mintha legalábbis zsákot vagy keresztet emelne.

— Nem szenvedsz egy kicsit olcsón, Résin?

Kóré meghökken.

— Pihened kellene, uram...

Ekkor érkezik oda Uzza, valami létrával a vállán, tanácstalanul forgolódik, és nem veszi észre a sötétben, hogy majd leüti a fejünket a létrával. Kóré mordul rá, hogy menjen, Disán meg készségesen meséli, hogy baglyok fészkeltek be magukat a kerítés köüregeibe, és azokat akarják kizargatni...

Nem tudom, hogy nevessek-e. Baglyokat, éjszaka?

— Mért nem nappal, amikor ők vaksik, nem ti?

De mint a gyerekek, csak vonogatják a vállukat — unalmukban nem tudják, hogyan üssék el az időt. Ezeknek beszélek én.

— Hát jó, akkor hagylak benneteket — mondom, s megveregetem Kóré vállát.

Aztán végigmegyek az udvaron s nézem, ahogy egyre rövidebbre metszi az árnyékomat a kőfal. A szavaim is csak ilyenek?

Kint a kapunál nem tudom eldönteni, hogy merre induljak. Pedig biztosra veszem, hogy leskelődnek utánam a kerítés tetejéről, Kóré meg Disán — s nem is bánnam most, ha legalább olyan látszatot tudnék kelteni, mintha nem volna szükségem rájuk. De végül mégse nézek vissza.

Hogy nevetséges vagyok? Az. De nem először. És nem is titkoltam soha. Nehéz elkerülni a nevetségességet, ha az ember nyíltan következetes, és kéretlenül is vállalja a komolyságot. Rabbi Abjatár mindenestre téved, ha azt hiszi, hogy én ezt nem tudom. Rettenetesebben tudom, mint ő. Résin nem nevetséges, ahogy olcsón öklendezik meg vakarja magát; és Uzza se az otromba létrával... Még nem tudnak többet a kellenél. Még sajnálni, megérteni, szeretni lehet őket; de kinevetni nem.

Nincs mit félned, Város! Csak a Legszentebb nevetséges. Mit fölérredni! Aludni, halálos komolyan.